

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ב. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ה

פרשת קרח

א. כלי יקר.

[פָּרָק טו']

פרק טו' פסוק א': [וא] וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי. בְּקִיחָה זֶה בָּאוּ הַרְבֵּה פְרוּשִׁים, יַעַן כִּי לֹא פָרַשׂ אִם קִיחָה זֶה בְּיָדִים, אוּ בְדָבָרִים כְּמוֹ "קַח אֶת הַלְוִיִּם" (כמדובר ח.ו). וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׂכַל הַסְּפוּר נִמְשָׁף עַד "בְּנֵי רְאוּבֵן", שְׁלָקַח לוֹ לְמַחְלָקָתוֹ אֶת בְּנֵי רְאוּבֵן, כִּי רָאָה לְלַקֵּט אֵלָיו כָּל מְרֵי נַפֶּשׁ, וַיֵּדַע כִּי נַפְשָׁם מְרָה עַל הַבְּכוֹרָה שְׁנִלְקַחָה מֵרְאוּבֵן. וְאַף עַל פִּי שִׁיעָקֵב נִטְלָה וְלֹא מָשָׂה, מְכַל מְקוֹם עַל יְדֵי שְׂתַחֲזוֹר כָּל שְׂרָרָה לְבַעֲלֶיהָ יַחֲשָׁבוּ שְׂגָם לָהֶם תַּחֲזוֹר הַבְּכוֹרָה, וַיִּסְכִּימוּ עִם קָרַח.

וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, שְׁלָקַח לוֹ לְטַעֲנָה אֶת "בֶּן יִצְהָר", כִּי זֹאת הִיְתָה עֵקֶר טַעֲנָתוֹ, לומר: אֲחֵי אָבָא אַרְבַּעָה הָיוּ וְכוּ'; מֵאַחֵר שְׁאֵנִי בֶּן יִצְהָר, מִי רְאוּי לְטוֹל הַשְּׂנֵיָה? כְּפָרוּשׁ רש"י.

וַיֵּשׂ אוֹמְרִים, וַיֵּי"ו שֶׁל "וַדָּתָן" נוֹסֶפֶת, כֶּן וַיֵּי"ו שֶׁל "וְאַיִה וְעֵנָה" (כראשית לו, כד); וּבְאוּרוֹ, שְׁלָקַח אֶת דָּתָן וְאַבְיָרִים לְצַרְפָּם אֵלָיו. וְנִכּוֹן לומר שְׂתַרְוִיָּהוּ אֵיתְנָהוּ: שְׁלָקַח לוֹ לְטַעֲנָה מֵה שֶׁהוּא "בֶּן יִצְהָר", וְלַקֵּחַ לוֹ גַּם אֶת "דָּתָן וְאַבְיָרִים וְאוֹן"; וְלִפִּי זֶה לֹא תִהְיֶה הַיֵּי"ו נוֹסֶפֶת.

מלאות

1. מהו הקושי בפסוק צ"ו "באו הרבה פירושים?"
2. קטע הראשון שבדבריו מסביר פרשנו את הצנין כבציה פסיכולוגית עם בני ראובן, מהו?
3. מה הן הטענות האפשריות בקטע השני?
4. קטע השלישי אחפש פרשנו כתרונ דקדוקי, מה הקושי לדעתו כאן ומה מסייע לו הפסוק האמצעי?
5. לבסוף הוא אומר שניהם נכונים, מה הם שתי האפשרויות שמוצאות כאן?

* * *

ב. אור החיים.

פרק טו' פסוק א': **וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי. בְּקִיחָה זֶה בָּאוּ הַרְבֵּה פְרוּשִׁים,** שְׁאֵמְרוּ שְׁעַקֵּר מַחְלָקָתוֹ שֶׁל קָרַח הוּא עַל אֲלִיצְפָּן בֶּן עֲזִיאל שְׁנָתָן לוֹ מִשֵּׁה הַנְּשִׂאוֹת, וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב שְׁלָקַח קָרַח מְעַרְכַת הַסְּתִירוֹת בְּמַעֲשֵׂה מִשֵּׁה, רֵאשׁוּנָה טַעֲנַת הָיִתוֹ בֶּן יִצְהָר, מִמֵּה נִפְשָׁף אִם אִתָּה בָּא אַחֵר הַגְּדוֹל שְׁכַפְנִים וְלִזְה נִתְּמַת הַכְּהֵנָה לְאַהֲרֹן לְצַד הָיִתוֹ בֶּן עֲמֶרֶם אִם בֶּן מֵהִטַּעַם עֲצָמוֹ לִי יֵאוֹת הַנְּשִׂאוֹת לְצַד שְׁאֵנִי בֶּן יִצְהָר שְׁנֵי לְעֲמֶרֶם שֶׁהוּא בֶּן קֵהָת שֶׁהוּא הַעֲנָף עֲצָמוֹ שְׁבָא מִמֶּנּוּ אַהֲרֹן וְקוֹדֵם

לְחִבְרוֹן וְעֲזִיאל, וְלָמָּה נִתְּמַת הַנְּשִׂאוֹת לְאַלִיצְפָּן, הֲרֵי מַעֲשִׂיָד מוֹכִיחֹת שְׁאֵין גְּדֻלָּה לְגְדוֹל שְׁכַפְנִים, אִם בֶּן חוֹזֵר הַדִּין לְמָה שְׁנָתָן הַכְּהֵנָה לְאַהֲרֹן מִטַּעַם שְׁעַמְרֶם הוּא הַבְּכוֹר אֵין טַעַם זֶה טַעַם, וּמַעֲתָה כִּינּוּן שְׁמַצָּאוֹ דְּכָרֵי מִשֵּׁה סְתוּרִים אִם בֶּן נִכְנַס בְּכַחֲנֵית דְּכָר שְׁקָר חֵס וְשִׁלוּם וְגַם בְּכַחֲנֵית אַהֲרֹן לֹא יֵאֲמַנּוּ דְּכָרֵי לִילָף בּוֹ אַחֵר הַקְּדַמַת עֲמֶרֶם אֲלֹא כָּל שְׁכַט לִוי בְּהַשְׁוָאָה הוּא, וְהוּא מֵה שְׂרָמּוֹ בְּמֵאֲמַר בֶּן לֵוִי.

2/...

ראובן לומר כי אם תכריחונו לומר הלך אחר הגדול גלף אחר הבכור שבכל האחים ולו יתן הנהגה, ואומרו ויקמו לפני משה פרוש לערך מערכת הסתירות להפיל דבריו, ואומרו ואנשים מבני ישראל וגו' הביאם להעריך לפניהם הוכחות מריבתו שלא ידחנו בכח השררה:

ולצד שחש קרח שלא יקבלו טענותיו אלא לבטל נשיאות אליצפן אבל לומר שאין לחוש לקדימת עמרם ליצחק אין שומע לו כי מודעת זאת שהגדול קודם במעלה, לזה הקיף בטענת ראובן הבכור לכל השבטים ולקח גדולי ראובן, והוא מאמר דתן ואבירם וגו' בני

אלול

1. התוכל להסביר את הטענות בקשר לאיניצפן?
2. אינו טענה זאת בכלל והאם היא מראש מסכימה עם נפוליון כדבר מוסכם ומקובל?
3. מה ואיך יתכן שמה מצלה "דבר קר חס ושלום" כאן?
4. מה "חש קרח שלא יקובלו טענותיו" ומה צעה בנדון?
5. פרשנו מביא סיוע לכל דבריו מן השימוש בלשון: "ויקומו" וצד "ואנשים מבני ישראל" מה הוא מוכיח מכך?

* * *

ג. ביאור יש"ר לרבי יצחק משואל ריגיוו . פרק טו' פסוק א':

על מעלת הלויים אשר החליפם משה תחת הבכורים אף שהוא היה לוי, כי כל כונתו היתה להקביל את כל העדה על משה, ואולי היו מהנקהלים עמו בכורים ומשכס אליו בתחבולותיו לקנא גם בעצורם ואשר לא היו משבט לוי ולא היו גם בכורים נקבלו בעצור הגזרה שיתמו במדבר, ועל הדרך הזה יוצנו המקראות על הסדר: רב לבם. חלק רב תפסתם לכם. כלומר לקחתם לעצמכם יתרון ומעלה יותר ממה שראוי, ונתן הטעם באמרו: כי כל העדה כלם קדשים. כלם שמעו תורת ה' ומלותיו צהר סיני, ואת כלם לקח ה' להיות לו לעם קדוש, והענין כי הבדיל ה' את זרע יעקב מבין שאר העמים, לפי שנפשותיהם נבדלות ביתר מעלה וקדושה מנפשות שאר העמים, וקרח היה מודה ביתרון זה שיש לישראל על שאר האומות, אבל היה אומר שכל בני ישראל שוין במעלה זו ואין לאחד יתרון על חבירו, וזה שקר, כי בזרע יעקב עלמו עשה ה' הבדלות רבות זו למעלה מזו, הבדיל שבט לוי משאר השבטים, והבדיל משפחת הכהנים משאר בני לוי, והבדיל הכהן הגדול משאר הכהנים, כמו שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם (ד"ה א' כ"ג י"ג): ובתוכם ה'. כענין שנאמר אשר עין בעין נראה אתה ה', וכן וירא כבוד ה' אל כל העם, הרי שכלם זכו לגילוי שכינה ולראיית הכבוד, ועל זה אמר ובתוכם ה': ומדוע תתנשא על קהל ה'. ואם הדבר כן שהשם שוכן בתוך בני ישראל וכולן שוין בקדושה, מדוע תתנשא אתם לבדכם על שאר הקהל מאחר שכלו הוא קהל ה'?

טו (א) ויקח קרח. לקח עלמו ללד אחד להיות נחלק מתוך העדה למרוד במשה, והיה זה אחר מעשה המרגלים, כי קודם לכן לא היה אדם מורד במשה, כי ידעו כל ישראל כי נאמן משה לנביא לה', אבל משחטאו במרגלים ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה' ונגזר על כל העם שימותו במדבר, אז היתה נפש כל העם מרה ואז מלא קרח מקום לחלוק על מעשי משה וחשב כי ישמעו אליו העם, ועיקר המרידה הזאת נפרש בסמוך: ואין בן פלתי בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלתי כלם היו בני ראובן, ואף שלא נמלא מבני ראובן כי הם נמואל ודתן ואבירם בני אליאב בן פלוה, אולי און בן פלתי מבני חזרון או כרמי היה, ואפשר עוד כי פלתי הוא פלוה ושני שמות היו לו, והיה א"כ און אחי אליאב: (ב) ואנשים מבני ישראל. שעורו, עם אנשים מבני ישראל שהתאספו עמו, היו למספר חמשים ומאתים: קראי מועד. החשובים הנקראים בכל עת התקבץ העדה: (ג) ויקחלו על משה ועל אהרן. תחלת התרעומת שהיה לקרח בעצור שנתקנא בגדולת אהרן, והיתה טענתו שלהיות ללוי ארבעה בניס עמרם יאהר חזרון ועוזיאל, וניתנה המלכות למשה שהיה בן עמרם, הנה ראוי שהבן השני ללוי יזכה לכהונה גדולה, וקרח היה בן יאהר, א"כ הוא היה ראוי להיות כהן גדול, אולם לפי שמה לא עשה כן מודעתו אלא מפי הגבורה, נמשך מזה שהיה קרח חולק גם על נבואת משה, כי כן דרך חופשי המחלוקת לילך מדחי אל דחי ומכפירה לכפירה, וכאשר הטיל ספק על נבואת משה התרעס ג"כ

אלול

1. בקטע הראשון מסביר פרשנו את הרקע לאפשרות המרידה במשה, התוכל לפרט ולהסביר?
2. מהי קושייתו בקטע השני ומה הסברו בצנין בני ראובן?
3. מה מוסיף פרשנו בדבריו על פסוק ב'?
4. בקטע הראשון בפסוק ט' מתאר פרשנו את סיבת המחלוקת ואת אופן התדרדרותה, התוכל להסביר?
5. איך הביאורי השתרבו לכל זה ולמה?
6. מה היתה טענת קרח והיכן היתה טעותו המכוננת?
7. מהי טענת: "ובתוכם ה'" ואינו מסקנה יש לכך?

* * *

ויקה קרח (ט"ז א')

רש"י מבאר סבת מחלוקת שלו, שנתקנא באליצפן בן עוזיאל שנתמנה נשיא על שבט קהת. והוא, קרח, חשב עצמו ליותר קרוב לזכות במשרה זו, עכ"ל.

אך לא נתבאר, מה עוררו לחלוק עתה, אחר ענין המרגלים, ביוד שמנוי אליצפן הי' לפני זמן רב, כמבואר בפרשה במדבר (נ' ל') ונשיא בית אב למשפחת הקהתי אליצפן בן עוזיאל, זה הי' בשני לחודש אייר, כמבואר בריש פרשה במדבר (א' א'), ובפרשה בהעלתך (י' י"א) כתיב בעשרים בחודש השני (אייר) נסעו דרך שלשת ימים ובאי לקברות התאוה בכ"ג באייר, ושם ישבו שלשים יום, כמו שנאמר שם (י"א כ') עד חודש ימים, ואחר הסגר מרים לשבעת ימים באו לחצרות בכ"ט בסיון (עיין תענית כ"ט א') ומשם נשלחו המרגלים וחזרו לאחר ארבעים יום, כמבואר בפרשה שלח (י"ג כ"ה) וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום, ואח"כ החלה מחלוקת קרח, ונמצא, שמן מגוי אליצפן עד המחלוקת עברו יותר משלשה חדשים, וכל אותן הימים לא מיחה, ורק לאחר ענין המרגלים נתעורר לחלוק, וזה צריך טעם.

וקרוב לומר עפ"י המבואר בזה ריש פרשה שלח, על הפסוק וישלח אותם משה כולם אנשים ראשי בני ישראל המה. שכל המנוים למשרות קודש במדבר היו מיועדים לעמוד על משמרתם רק עד בואם לארץ ישראל, אבל בבואם לשם ירדו כולם ויתמנו אחרים תחתיהם.

והנה קודם ענין המרגלים היו קרובים ונסונים ליכנס לארץ בזמן קרוב מאוד, וכפי שנראה ממהלך המרגלים שהלכו ותרו ושבנו הכל רק במשך ארבעים יום (פ' שלח, י"ג כ"ה), ובריש פרשה דברים, אחד עשר יום מחורב" וז"ל זה הי' דבר הכניסה מאורע רק לימים ספורים, וחשב קרח, כי אחרי שהמנוים שבמדבר יעברו בבואם לארץ, והזמן ההוא נראה וקרוב, אין כדאי לעורר מחלוקת בשביל מגוי לימים מועטים, אבל לאחר ענין מרגלים שנגזר להתעכב במדבר ארבעים שנה, לא יכל עוד להבליג על גאותו ועל תשוקתו לשררות ויצא לחלוק.

אלוה

1. אחרי קבלתו את דעת רש"י מהו הקושי שפרשנו מצלה ואוכיח מן הפסוקים?
2. פרשנו מביא מאמר מן הלוה, מה הרציון בכך?
3. איך זה מסביר סיבת דחית המחלוקת צד צתה?
4. למה אם כן הצלה קרח את צנינו עכשיו ומה רצה צתה?
5. מה הרציון בכל זה?